

Türkiye'de Sosyal Yardım–İstihdam İlişkisi: Lisansüstü Tezler Üzerinden Tematik Analiz ve Teorik Bir Tartışma

The Relationship Between Social Assistance and Employment in Turkey: A Thematic Analysis and Theoretical Discussion Based on Postgraduate Theses

Ammar Sevgili¹ , Bedrettin Kesgin²

¹Department of Social Work, Şırnak University, Şırnak, Türkiye,
ammarsevgili@gmail.com (Corresponding Author)

²Department of Social Work, Yalova University, Yalova, Türkiye

Özet

Bu çalışma, Türkiye'de sosyal yardım ile istihdam ilişkisine odaklanan lisansüstü tezlerin tematik analiz yöntemiyle incelendiği nitel bir çalışmadır. Araştırmanın amacı, sosyal politika, sosyal hizmet ve iktisat alanlarında yazılmış tezler aracılığıyla literatürdeki eğilimleri, kuramsal yaklaşımları ve uygulama örneklerini sistematik biçimde ortaya koymaktır. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanında “sosyal yardım” ve “istihdam” anahtar kelimeleriyle yapılan tarama sonucunda belirlenen 11 tez, Braun ve Clarke (2006) tarafından geliştirilen altı aşamalı tematik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda altı ana tema ortaya çıkmıştır: (1) Şartlı yardım ve istihdam bağlantısı, (2) tembellik algısı ve motivasyon, (3) ASDEP ve yerel uygulamalar, (4) workfare ve enformel istihdam, (5) kurumsal koordinasyon ve sosyal politika, (6) makro düzeyde nedensellik ve istatistiksel etki. Bu temalar doğrultusunda sosyal yardım-istihdam ilişkisi hem mikro hem makro düzeyde çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Çalışma, sosyal yardım programlarının istihdam politikalarıyla bütünleşmesi gerektiğini ve gelecekteki araştırmalarda karma yöntemli, uzunlamasına analizlerin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Yardım, İstihdam, Tematik Analiz, Sosyal Politika, Sosyal Hizmet, Koşullu Yardım

Abstract

This investigation constitutes a qualitative study that thematically scrutinizes graduate theses concentrating on the nexus between social assistance and employment within the context of Turkey. The primary objective is to systematically delineate thematic inclinations, theoretical frameworks, and practical ramifications present in the theses authored in the domains of social policy, social work, and economics. Utilizing a keyword search (“social assistance” and “employment”) within the National Thesis Center of the Turkish Council of Higher Education, a total of 11 theses published from 2010 to 2020 were meticulously selected. The examination was executed employing Braun and Clarke’s (2006) six-phase thematic analysis methodology. Six principal themes emerged from the analysis: (1) the interplay between conditional assistance and employment, (2) perceptions of laziness and motivational factors, (3) ASDEP and localized implementations, (4) workfare and informal employment dynamics, (5) institutional coordination vis-à-vis social policy, and (6) macro-level causation and statistical implications. The results indicate that the association between social assistance and employment is multifaceted, shaped by both structural and behavioral determinants. This study underscores the imperative of harmonizing social assistance initiatives with active labor market strategies and advocates for the pursuit of more longitudinal and mixed-method research in forthcoming investigations.

Keywords: Social Assistance, Employment, Thematic Analysis, Social Policy, Social Work, Conditional Aid

For Citation: Sevgili, A., Kesgin, B. (2025). Türkiye'de Sosyal Yardım–İstihdam İlişkisi: Lisansüstü Tezler Üzerinden Tematik Analiz ve Teorik Bir Tartışma. *Journal of Academic Value Studies*, 11(3), 179-194. <http://dx.doi.org/10.29228/javs.86623>

Received: 29.07.2025 Accepted: 29.09.2025

This article was checked by *intihal.net*

1. Giriş

Sosyal yardım sistemleri, modern refah devletlerinin temel bileşenlerinden biri olarak, toplumsal eşitsizliklerin azaltılması, yoksullukla mücadele ve sosyal dışlanmanın önlenmesi açısından kritik bir işlev üstlenmektedir (Barr, 2012; Deacon, 1996). Özellikle işgücü piyasasına yeterince entegre olamayan bireyler için sosyal yardımlar geçici bir destek mekanizması sağlamakta; ancak bu desteklerin istihdamla ilişkilendirilip ilişkilendirilmemesi, sosyal politika literatüründe uzun süredir tartışma konusudur (Standing, 2002; Günaydın, 2023).

Türkiye’de sosyal yardım-istihdam ilişkisi, özellikle 2010’lu yıllardan itibaren gerek kamu politikalarında gerekse akademik çalışmalarda artan biçimde ele alınmaya başlamıştır. Bu dönemde, sosyal yardımın yalnızca maddi destek sunmakla sınırlı kalmaması gerektiği, aynı zamanda bireylerin ekonomik hayata katılımını destekleyici biçimde yeniden yapılandırılması gerektiği yönünde eğilimler öne çıkmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2017; Arslan, 2014). Koşullu nakit transferleri, toplum yararına programlar (TYP) ve Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) gibi uygulamalar, bu dönüşümün somut örnekleri olarak değerlendirilmektedir.

Ancak sosyal yardım-istihdam bağlantısının çok boyutlu bir mesele olması, yalnızca uygulama düzeyinde değil, teorik ve metodolojik düzeyde de derinlikli analizleri gerektirmektedir. Yardım alan bireylerin çalışma motivasyonu, kurumsal yönlendirme mekanizmalarının yeterliliği, kayıt dışı istihdamın yaygınlığı ve yardımın koşulluluğu gibi değişkenler bu ilişkinin farklı yönlerine işaret etmektedir (Kutlu, 2016; Dörtlemmez, 2019). Bu nedenle, sosyal yardım ile istihdam arasındaki ilişkinin hangi eksenlerde ele alındığına dair akademik literatürün tematik olarak değerlendirilmesi, alandaki bilgi birikiminin sistematize edilmesi açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışma, Türkiye’de sosyal yardım ile istihdam ilişkisini konu alan lisansüstü tezleri tematik analiz yöntemiyle inceleyerek, mevcut akademik yönelimleri, içeriksel eğilimleri ve metodolojik çeşitliliği ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece hem politika yapıcılara hem de araştırmacılara mevcut literatürün sistematik bir panoramasını sunmak hedeflenmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Sosyal Politikada Sosyal Yardımın Yeri

Sosyal yardım, sosyal politikanın temel bileşenlerinden biri olarak tarihsel süreçte yoksullukla mücadele amacıyla geliştirilmiştir. Başlangıçta bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olan bu destekler, zamanla sosyal devletin yeniden dağıtım politikalarının bir aracı hâline gelmiştir (Atkinson, 1995; Barr, 2012). Refah devleti modeli, toplumsal eşitsizlikleri azaltma ve gelir dağılımını dengeleme amacı taşıırken, neoliberal politikaların etkisiyle daha çok sosyal yardımlar bireysel sorumlulukla ilişkilendirilen, koşullara bağlı ve geçici bir destek biçimine dönüşmüştür (Standing, 2002).

2.2. Sosyal Yardım ve İstihdam Arasındaki Etkileşim

Sosyal yardımların bireylerin istihdama katılımı üzerindeki etkisi literatürde tartışmalı bir konudur. Bazı görüşler, sosyal yardımların bireylerin çalışma motivasyonunu azalttığını, zamanla "bağımlılık kültürü" oluşturduğunu ve tembelliği teşvik ettiğini ileri sürmektedir (Kesgin, 2014; Günaydın, 2023). Bu yaklaşım, yardımın bir "hak" yerine bir "ayrıcalık" gibi algılanmasına ve yardım alan bireylerin işgücü piyasasından uzaklaşmasına neden olabileceğini savunur. Kesgin (2014), sosyal yardımların çoğu zaman maaş gibi algılandığını ve bu algının bireylerde üretkenlikten uzak bir yaşama yönelim oluşturduğunu vurgular. Diğer taraftan, hak temelli ve yönlendirici nitelikte tasarlanmış yardımların bireylerin sosyal bütünleşmesini ve istihdama geçişini destekleyebileceği ifade edilmektedir (Standing, 2002; Coşkun, Güneş & Ortakaya, 2011). Ayrıca Kalaycı (2025), sosyal yardım-istihdam ilişkisini yoksullukla mücadele bağlamında, evsizliği önleme amaçlı müdahaleler ekseninde konumlandırır ve yerel yönetimlerin bu alandaki stratejik sorumluluğunu ön plana çıkarmakta, başka bir çalışmada yerel yönetimlerin de yoksullukla mücadeledeki rolüne dikkat çekmektedir (Kalaycı, 2019).

2.3. Türkiye’de İstihdam Odaklı Sosyal Yardım Programları

Türkiye’de sosyal yardım-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesine yönelik çeşitli programlar geliştirilmiştir. Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), Toplum Yararına Programlar (TYP), Gelir Getirici Projeler (GGP) ve Sosyal Çalışma Programı (SÇP), Türkiye’de sosyal yardım ve istihdam politikalarının birbirini tamamlayan unsurları olarak tasarlanmış ve farklı kurumların iş birliğiyle yürütülen uygulamalardır. Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmekte olup dezavantajlı birey ve ailelere hane ziyaretleriyle ulaşarak ihtiyaç tespiti, yönlendirme ve rehberlik sağlamaktadır. Toplum Yararına Programlar (TYP), İŞKUR aracılığıyla işsiz bireylere kamu kurumlarında temizlik,

çevre düzenlemesi ve bakım-onarım gibi alanlarda geçici istihdam fırsatı sunmaktadır. Gelir Getirici Projeler (GGP), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları üzerinden uygulanmakta ve yoksul hanelerin tarım, hayvancılık ve küçük üretim gibi faaliyetlerle kendi gelirlerini artırmalarını desteklemektedir. Sosyal Çalışma Programı (SÇP) ise yine İŞKUR tarafından yürütülmekte ve sosyal yardım alan bireylerin belirli sürelerle kamu hizmetlerinde çalışarak hem gelir elde etmelerine hem de iş disiplinine uyum sağlamalarına katkıda bulunmaktadır. Bu programlar, sosyal yardımların bağımlılık yaratmasını önleyerek üretkenliği ve istihdamı teşvik etmeyi amaçlayan politika araçlarıdır. Bu uygulamalar, sosyal yardımların pasif niteliğinden çıkarılarak işgücü piyasasıyla bağlantılı hâle getirilmesini hedeflemektedir (Arpat, 2020; Arslan, 2014; Koçancı, 2021). Ancak bu programların çoğunun kısa süreli, düşük ücretli ve güvencesiz işler sunduğu; dolayısıyla kalıcı istihdam sağlamada sınırlı kaldığı yönünde eleştiriler mevcuttur (Yeşilkaya & Özyayın, 2020).

2.4. Sosyal Yardım Sistemine İlişkin Yapısal Sorunlar

Sosyal yardım sisteminin parçalı yapısı, kurumsal eşgüdüm eksikliği ve subjektif muhtaçlık değerlendirme kriterleri, Türkiye'deki sosyal yardım-istihdam ilişkisinin zayıf kalmasının başlıca nedenleri arasında yer almaktadır (Başer & Kırlioğlu, 2020; Dal & Temiz, 2023). Özellikle yerel düzeyde görev yapan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) personel ve yönetsel kapasite sorunları, yardımların etkinliğini sınırlamaktadır.

2.5. Sosyal Yardımların İstihdam Üzerindeki Etkilerine Dair Bulgular

Lisansüstü tezlerden elde edilen bulgular, sosyal yardım-istihdam ilişkisinin bağlama bağlı olarak değiştiğini ortaya koymaktadır. Yardım alan bireylerin büyük bir kısmının kayıt dışı olarak çalıştığı ya da çalışmaya istekli olduğu belirtilmiş; ancak yardımın kaybı endişesi veya mevcut işlerin güvencesizliği nedeniyle bu bireylerin istikrarlı istihdama geçemediği gözlenmiştir (Arslan, 2014; Demir, 2019). Ayrıca, yardım alan bireylerin büyük çoğunluğunun istihdam edilme durumunda sosyal yardım almaktan vazgeçmeye hazır oldukları da tespit edilmiştir.

2.6. Politika Önerileri ve Geliştirme Alanları

Sosyal yardımların istihdamı teşvik edici bir işlev kazanabilmesi için bazı temel reform alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Yardımların koşullu hâle getirilmesi, mesleki eğitim ve danışmanlıkla desteklenmesi, nesnel muhtaçlık kriterlerinin geliştirilmesi ve kurumlar arası koordinasyonun artırılması önerilmektedir (Coşkun et al., 2011; Dal & Temiz, 2023). Ayrıca, yardım sisteminin bireylerin onurunu zedelemeyecek şekilde hak temelli olarak yapılandırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Standing, 2002).

Sosyal yardım sistemlerinin dönüşümü, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda ideolojik ve yönetsel değişimlerle de yakından ilişkilidir. Almanya'da "workfare" anlayışından "Vatandaşlık Geliri" modeline geçiş, sosyal yardımların yalnızca çalışmaya yönlendirme aracı değil, aynı zamanda temel bir hak olarak yeniden tasarlandığını göstermektedir (Seyyar, 2023). Türkiye'de ise bu dönüşüm süreci, kamu yönetimi disiplininin yapısal krizleri ve yönetim anlayışına evrilişiyle birlikte değerlendirilmelidir (Şaylan, 2000). Sosyal yardımların sadaka kültürü ve stratejik hayırseverlik çerçevesinde sunulması, bireylerin yurttaşlık hakları temelinde desteklenmesi yaklaşımıyla çelişmektedir (Şimşek, 2014). Bu durum, uygulayıcı personelin rollerine ve hizmetin niteliğine de yansımaktadır; araştırmalar, sosyal yardım ve inceleme görevlilerinin yardım alanlara yönelik algılarının, uygulamaların hak temelli olup olmadığını doğrudan etkilediğini ortaya koymaktadır (Topuz & Özkan, 2017). Ayrıca, refah rejimi yaklaşımlarında cinsiyet boyutunun ihmal edilmemesi gerektiği; kadınların sosyal yardım bağımlılığı riskinin, patriyarkal iş bölümü ve bakım emeği üzerinden yeniden üretildiği vurgulanmaktadır (Ülgen & Özalp, 2017).

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı ve Tipi

Bu çalışma, Türkiye'de sosyal yardım ile istihdam ilişkisini konu alan lisansüstü tezleri inceleyerek, bu alandaki akademik yönelimleri tematik analiz yöntemiyle ortaya koymayı amaçlayan nitel bir araştırmadır. Araştırma retrospektif ve betimleyici tipte tasarlanmıştır. Belirlenen araştırma soruları doğrultusunda, sosyal politika ve sosyal hizmet disiplini bağlamında üretilen tezlerin yapısal ve tematik eğilimleri analiz edilmiştir.

3.2. Veri Kaynağı ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki üniversitelerde yayımlanmış ve *Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi* (tez.yok.gov.tr) veri tabanında yer alan lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Tez taraması, "sosyal yardım" ve "istihdam" anahtar kelimeleri kullanılarak yapılmış; ulaşılan çalışmalar konu bütünlüğü, erişilebilirlik, tam metne ulaşılabilirlik ve

analiz edilebilirlik ölçütleri dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Dahil edilme kriterleri; tezin başlığı veya anahtar kelimelerinde “sosyal yardım” ve “istihdam” ifadelerinin geçmesi, tez metnine tam erişim sağlanabilmesi ve tezlerin sosyal politika, sosyal hizmet veya iktisat ana bilim dallarına ait olmasıdır. Dışlama kriterleri ise bu ana bilim dalları dışındaki disiplinlerde hazırlanmış olması ve erişime kapalı tezlerdir.

3.3. Veri Toplama Süreci

Tezlerin taraması, 15.05.2025 ile 01.07.2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Tarama sonucunda 2010–2020 yılları arasında yayımlanmış, erişime açık toplam 11 lisansüstü tez, çalışmaya dâhil edilmiştir. Elde edilen tezler, içerdikleri kuramsal çerçeve, yöntemsel yaklaşım, örneklem özellikleri, bulgular ve öneriler açısından sistematik olarak incelenmiştir.

3.4. Veri Analizi Yöntemi

Çalışmada, Braun ve Clarke (2006) tarafından geliştirilen altı aşamalı tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu süreç, (1) veriye aşinalık kazanılması, (2) anlamlı veri parçalarının kodlanması, (3) kodların temalara dönüştürülmesi, (4) temaların gözden geçirilmesi, (5) temaların adlandırılması ve tanımlanması, (6) bulguların raporlanması adımlarından oluşmaktadır. Her bir tez için yazar, yıl, üniversite, yöntem türü, örneklem bilgisi ve öneriler gibi bilgiler sistematik şekilde kodlanarak analiz edilmiştir. Tematik analiz sonucunda belirlenen altı ana tema doğrultusunda tezlerin içerikleri bütüncül ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

3.5. Etik Hususlar

Bu araştırma, literatür incelemesine dayalı nitel bir çalışma olduğundan dolayı herhangi bir bireysel veri toplamamış ve etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel bir çalışma olması nedeniyle geçerlik ve güvenilirlik, bulguların inandırıcılığı ve aktarılabilirliği üzerinden sağlanmıştır (kaynaklarda bu konuda spesifik bilgi bulunmamaktadır, bu genel nitel araştırma prensibidir). Bu bağlamda, veri analiz sürecinin her aşaması şeffaf bir şekilde belgelenmiş, temaların oluşumu ve tanımlanması detaylı bir biçimde açıklanmıştır. Araştırmacının analiz süreci boyunca tarafsızlığını korumak adına sürekli öz-yansıtma yapması ve farklı tezlerdeki benzerlikleri ve farklılıkları dikkatle karşılaştırması esastır.

4. Temalar

Tablo 1. Temalar ve İlişkili Tez Sayısı

Tema	İlişkili Tez Sayısı
1. Tema: Yardım-İstihdam Bağlantısı	9 tez
2. Tema: Tembellik-Bağımlılık	5 tez
3. Tema: Yardımların İstihdam Etkisi	4 tez
4. Tema: Workfare Politikaları	2 tez
5. Tema Sistemsel Sorunlar	2 tez

Çalışmanın kapsamına uygun olacak şekilde beş ana tema belirlenmiştir. Temalar lisansüstü tezlerle eşleştirilmiştir. Çalışmanın ilerleyen sürecinde hangi tezin hangi temayla bağlantılı olduğu ve neden bağlantılı olduğu belirtilecektir.

5. Bulgular

Tablo 2’de yer alan tezler, Türkiye’de sosyal yardım-istihdam ilişkisini çok yönlü olarak ele alan lisansüstü akademik çalışmalardan oluşmaktadır. Bu tezler, farklı üniversitelerde kamu yönetimi, sosyal hizmet, iktisat, siyaset bilimi ve çalışma ekonomisi gibi disiplinlerde hazırlanmış olup, sosyal yardımların örgütlenmesi, koordinasyonu, istihdamla ilişkisi ve yerel düzeydeki uygulamaları gibi çeşitli temaları kapsamaktadır. 2’si doktora, 9’u yüksek lisans olmak üzere toplam 11 tez bulunmaktadır.

Tablo 2. Sosyal Yardım-İstihdam İlişkisini İnceleyen Tezlerin Künyesi

Yazar	Danışman	Tezin Adı	Üniversite	Konu	Derece	Yıl
Davut Öksüz	Prof. Dr. Kadir Arıcı	Sosyal yardımların koordinasyon sorunu	Gazi Üniversitesi	ÇEKO	Yüksek Lisans	2010
Alpaslan Karabulut	Prof. Dr. Eyüp Bedir	Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal yardımların tek merkezden yürütülebilirliği	Gazi Üniversitesi	ÇEKO	Yüksek Lisans	2011
Gülcan Urhan	Doç. Dr. Selmin Kaşka	Türkiye'de sosyal yardım rejiminin yerel düzeyde örgütlenmesi: Beykoz örneği	Marmara Üniversitesi	Kamu Yönetimi	Doktora	2014
Yaşar Aksanyar	Prof. Dr. Abdullah Yılmaz	Sosyal yardımda yeni bir yaklaşım olarak şartlı sosyal yardım: Sosyal yardım-istihdam bağlantısının etkinleştirilmesi programı 2014 yılı Türkiye uygulaması üzerine bir araştırma	Dumlupınar Üniversitesi	Sosyal Hizmetler	Doktora	2015
Osman Bilici	Yrd. Doç. Dr. Nedim Dikmen	Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonunun etkileri: Aybastı örneği	Ordu Üniversitesi	Sosyal Hizmetler	Yüksek Lisans	2016
Hasan Işık Yazıcı	Prof. Dr. Mustafa Köksal	Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının etkileri: Köprübaşı ilçesi örneği	Avrasya Üniversitesi	Sosyal Hizmetler	Yüksek Lisans	2017
Emin Balta	Prof. Dr. İbrahim Halil Sugözü	Sosyal yardımların sosyo-ekonomik etkileri: Şırnak ili örneği	Şırnak Üniversitesi	Ekonomi; Sosyoloji	Yüksek Lisans	2019
Yılma Halis Dörtlemiz	Doç. Dr. Ayşe İdil Aybars	The analysis of Turkish Public Workfare Programme as a social assistance tool from a comparative perspective / Sosyal yardım aracı olarak Türkiye'deki Toplum Yararına Programların karşılaştırmalı perspektif üzerinden analizi	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Siyasal Bilimler	Yüksek Lisans	2019
Adem Demirci	Doç. Dr. Levent Küçük	Yoksullukla mücadele kapsamında Türkiye'deki sosyal yardım uygulamaları: Ardahan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı örneği	Ardahan Üniversitesi	Kamu Yönetimi	Yüksek Lisans	2019
Sedanur Demir	Doç. Dr. Ayhan Orhan	Sosyal yardımların istihdam ile ilişkisi: Türkiye örneği	Kocaeli Üniversitesi	Ekonomi	Yüksek Lisans	2019
Yasin Yıldız	Doç. Dr. İsmail Barış	Sosyal politika uygulaması olarak Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) değerlendirmesi: Bursa örneği	Üsküdar Üniversitesi	Sosyal Hizmetler	Yüksek Lisans	2020

Bu tezler, Türkiye’de sosyal yardım politikalarının istihdam üzerindeki etkisini disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirmekte ve sosyal yardımların etkinliği, sürdürülebilirliği ve istihdam bağlantısını anlamaya yönelik önemli bulgular sunmaktadır.

6. Tezlerin Ayrı Ayrı İncelenmesi ve Temalara Göre Yorumlanması

Bu bölümde tezler kronolojik sıraya göre ayrı ayrı incelenecektir. Tezin amacı, kapsamı, yöntemi, öneri ve sonuç kısımları verildikten sonra, oluşturulan temalara göre bulgular yorumlanacaktır. Tezlere uygun temalar, tezin devamında başlıklar halinde verilecektir. Böylece ayrıntılı şekilde incelenen tezler, çalışmanın kapsamına uygun olarak hazırlanan temalara göre analiz edilmiştir.

Davut Öksüz’ün 2010 tarihinde yayımlanan yüksek lisans tezi, Türkiye’deki sosyal yardım sisteminde yaşanan sorunları ve çözüm önerilerini ele almış, birçok kurum ve kuruluş tarafından yapılan yardımların koordinasyon eksikliğini vurgulamıştır. Sosyal yardım sistemi ile istihdam arasında bağlantı kurulmasının sistemin olmazsa olmaz şartlarından biri olduğunu belirtmiştir (Tablo 10).

Tablo 3. Sosyal Yardımların Koordinasyonu Sorunu

YAZAR ADI	DAVUT ÖKSÜZ
AMAÇ	Türk sosyal yardım sistemindeki sorunları incelemek, bu sorunlara yönelik adımları değerlendirmek ve sistemin etkin işleyişi için öneriler geliştirmek.
KAPSAM	Türkiye’de sosyal yardım sistemi yapısal açıdan analiz edilmiştir.
YÖNTEM	Teorik bir çalışma olarak, sosyal yardım sistemindeki sorunlar, çözüm girişimleri ve iyileştirme önerileri incelenmiş; kavramsal açıklamalar ve kurumsal yapıların değerlendirmesi yapılmıştır.
ÖNERİ	Kurumların tek çatı altında toplanması, tek bir sosyal yardım kanunu çıkarılması, ortak veri tabanı kurulması, muhtaçlık ölçütlerinin nesnel tanımlanması ve sosyal yardım–istihdam bağlantısının güçlendirilmesi önerilmektedir.
SONUÇ	Kurumlar arası koordinasyon eksikliği ve yardımlarda siyasi amaç güdülmesi temel sorunlar olarak saptanmıştır. Sosyal yardım ile istihdam arasında bağlantı kurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Yardım–İstihdam Bağlantısı Teması; Türk sosyal yardım sisteminde, sosyal yardım sistemi ile istihdam arasında bağlantı kurulmasının sistemin "olmazsa olmaz şartlarından biri" olduğu ve bu konuda adımlar atılmaya başlandığı vurgulanmıştır.

Alpaslan Karabulut’un 2011 tarihinde yayımlanan yüksek lisans tezi, sosyal yardımların daha etkili ve verimli kullanımı için merkezi bir sistem önerisi sunmuş ve ihtiyaç sahibine "balık yemeyi değil balık tutmayı öğretmek" anlayışıyla sosyal yardım–istihdam bağı kurulmasının önemini vurgulamıştır (Tablo 8).

Tablo 4. Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezden Yürütülebilirliği

YAZAR ADI	ALPASLAN KARABULUT
AMAÇ	Türkiye’de sosyal yardım sisteminin işleyişini analiz ederek sorunları tespit etmek ve merkezi bir sistem önerisi geliştirmek.
KAPSAM	Yoksulluk, sosyal hizmet, sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal politika kavramları ile Türkiye’deki sosyal yardım kurumları ve yasal çerçeve incelenmiştir. Ayrıca, Almanya, İngiltere, İsveç, Fransa ve ABD gibi ülkelerdeki refah devleti uygulamaları karşılaştırılmış; Türkiye’de sosyal yardımların tarihsel süreci ele alınmıştır.
YÖNTEM	Ulusal ve uluslararası literatür ve mevzuat taraması yapılarak Türkiye’de sosyal yardım sisteminin işleyişi incelenmiş, sorunlar belirlenmiş ve merkezi sistem önerisi geliştirilmiştir.

ÖNERİ	Kurumların tek çatı altında toplanması, ortak bilgi ağı ve değerlendirme kriterleri oluşturulması, sosyal yardımların istihdam ile ilişkilendirilerek bireylerin kendi geçimini sağlayabilir hale getirilmesi önerilmektedir.
SONUÇ	Sosyal yardımların daha etkin ve verimli olabilmesi için merkezi bir sistemin kurulması gerektiği, bütüncül veri paylaşımı ve sosyal yardım–istihdam bağlantısının önem taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yardım–İstihdam Bağlantısı Teması; Çalışmada, ihtiyaç sahiplerine "balık yemeyi değil balık tutmayı öğretmek" ilkesiyle sosyal yardım-istihdam bağı kurulması önerilmiştir. Bu, bireylerin kendi ayakları üzerinde durmasını sağlamayı hedefler. Gülcan Urhan'ın 2014 tarihinde yayımlanan doktora tezi, değişen refah rejimi bağlamında sosyal yardım rejimini yerel düzeyde incelemiş, istihdamın ve ailenin değişen yapısının sosyal yardım programlarına etkisini ele almıştır (Tablo 4).

Tablo 5. Türkiye'de Sosyal Yardım Rejiminin Yerel Düzeyde Örgütlenmesi: Beykoz Örneği

YAZAR ADI	GÜLCAN URHAN
AMAÇ	Türkiye’de sosyal yardımların, mevcut sosyal yardım rejimi çerçevesinde yerel refah sistemi içinde nasıl örgütlendiğini incelemek.
KAPSAM	Göç, istihdam ve aile yapısındaki değişimlerin sosyal yardımlara etkisi; merkez–yerel ilişkisinin, örgütlenme ve yönetim yapısının; kamu ve sivil aktörlerin nitelikleri ile sosyal yardıma dair algıların analizi.
YÖNTEM	İstanbul/Beykoz’da niteliksel alan araştırması yapılmış; katılımlı gözlem, derinlemesine görüşme ve belge inceleme teknikleri kullanılmıştır.
ÖNERİ	Yerel düzeyde sosyal yardım programlarının kapsayıcılığı ve yoksullukla mücadelede etkinliğinin artırılması önerilmiştir.
SONUÇ	Sosyal yardım rejiminin bireyleri sosyo-ekonomik risklere karşı koruma ve emeğin metalaşmasını sınırlama işlevi olduğu; son yirmi yılda yerel aktörlerin sorumluluğunun arttığı ve sosyal refah alanında daha etkin hale geldiği tespit edilmiştir. Yerel programların kapsamı ve etkisi değerlendirilmiştir.

Sistemsel Sorunlar Teması; Tez, Türkiye'de sosyal yardım rejiminin yerel düzeyde nasıl örgütlendiğini ve temel unsurlarını araştırmaktadır. Sosyal yardım alanında merkez/yerel ilişkisi, örgütlenme ve yönetim yapısı/anlayışı gibi sistemsel konuları ele almaktadır. Ayrıca, kamu ve gönüllü kuruluşlarda görev yapanların niteliği gibi istihdamla ilgili sistemsel faktörlere değinerek, programların kapsayıcılığı ve etkinliğini değerlendirmektedir.

Yaşar Aksanyar'ın 2015 tarihinde doktora tezi, klasik sosyal yardım uygulamalarının bağımlılık kültürü oluşturduğu eleştirisini aşmak ve sosyal yardım harcamalarını verimli kullanmak üzere şartlı sosyal yardım uygulamalarını değerlendirmektedir. Özellikle 2014 yılı Türkiye uygulamasındaki "Sosyal Yardım–İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi Programı"nı incelemiştir (Tablo 3).

Tablo 6. Sosyal yardımda yeni bir yaklaşım olarak şartlı sosyal yardım: Sosyal yardım-istihdam bağlantısının etkinleştirilmesi programı 2014 yılı Türkiye uygulaması üzerine bir araştırma

YAZAR ADI	YAŞAR AKSANYAR
AMAÇ	Şartlı sosyal yardım uygulamalarını incelemek ve 2014’te başlayan “Sosyal Yardım–İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi Programı”nı ele almak.
KAPSAM	Dünya ve Türkiye’deki şartlı sosyal yardım uygulamaları ile bu uygulamaların Türkiye’nin sosyal yardım yaklaşımına etkileri ve katkıları.
YÖNTEM	2014 yılı Türkiye uygulaması çerçevesinde literatür incelenmiş, gelişim süreci ve etkiler değerlendirilmiştir.

ÖNERİ	Programın daha etkili ve verimli işlemesi için öneriler sunulmuş; gelecekte sosyal yardım sistemine yön verecek nitelikte olduğu vurgulanmış.
SONUÇ	Şartlı yardımların bağımlılık kültürünü azaltmada ve sosyal yardım harcamalarının etkin kullanımında önemli olduğu; 2014'te başlayan programın Türkiye'nin sosyal yardım anlayışını dönüştüren bir adım olduğu sonucuna varılmıştır.

Yardım-İstihdam Bağlantısı Teması; Çalışma, "Sosyal Yardım-İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi Programını ve "şartlı sosyal yardım" uygulamalarını incelemektedir. Bu programlar, sosyal yardımları istihdamla ilişkilendirmeyi hedefler.

Tembellik-Bağımlılık Teması; "Klasik (karşılıksız) sosyal yardım uygulamaları nedeniyle olduğu iddia edilen bağımlılık kültürünü kırmak" ve "yardımı daha verimli şekilde kullanmak" amacıyla şartlı sosyal yardımların ilgi çektiği belirtilmiştir.

Workfare Politikaları Teması; "Şartlı sosyal yardım" (conditional social assistance) uygulamaları ve özellikle "Sosyal Yardım-İstihdam Bağlantısının Etkinleştirilmesi Programı", Workfare konseptiyle doğrudan ilişkilidir; çünkü yardımların belirli koşullara (genellikle iş veya eğitimle ilgili) bağlanmasını içerirler.

Osman Bilici'nin 2016 tarihinde yayımlanan yüksek lisans tezi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ve SYDV'lerin yoksullukla mücadeledeki aktif rolünü incelemiş, özellikle "gelir getirici ve istihdama yönelik projelerle aileleri yardıma bağımlı olmaktan kurtarıp onların refah seviyelerini yükselterek" mücadele ettiklerini belirtmiştir (Tablo 13).

Tablo 7. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun Etkileri: Aybastı Örneği

YAZAR ADI	OSMAN BİLİCİ
AMAÇ	Yoksulluğun nedenlerini anlamak, çözüm süreçlerini değerlendirmek, sosyal politika araçlarının rolünü incelemek ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) yoksullukla mücadeledeki etkinliğini sorgulamak.
KAPSAM	Aybastı ilçesinde SYDV'den yardım alan 220 kişi üzerinde anket çalışması yapılmıştır.
YÖNTEM	Nicel araştırma yöntemiyle anket uygulanmış, veriler analiz edilmiştir.
ÖNERİ	SYDV'lerin yerelde araştırma, inceleme ve gelir getirici/istihdam projelerini artırarak daha aktif hale gelmesi önerilmektedir.
SONUÇ	1986'da kurulan SYDTF'nin yoksul ve ihtiyaç sahiplerine ulaşmada önemli bir rol üstlendiği; SYDV'lerin yardımlar ve projeler aracılığıyla ailelerin refah seviyesini artırarak yoksullukla mücadelede aktif bir rol oynadığı belirlenmiştir.

Yardım-İstihdam Bağlantısı Teması; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın (SYDV) "gelir getirici ve istihdama yönelik projelerle aileleri yardıma bağımlı olmaktan kurtarma" rolü vurgulanmıştır. Bu, yardımlarla istihdamı birleştirme çabasıdır.

Tembellik-Bağımlılık Teması; SYDV'lerin "aileleri yardıma bağımlı olmaktan kurtarma" hedefi, bağımlılık sorununu ele aldığını ve bireylerin kendi ayakları üzerinde durmasını teşvik ettiğini göstermektedir.

Hasan Işık Yazıcı'nın 2017 tarihinde yayımlanan yüksek lisans tezi ile, SYDV'lerin yoksullukla mücadeledeki etkinliğini araştırdığı ve anket sonuçlarına göre vatandaşların aldıkları yardımların yaşamlarını rahatlattığını ancak yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır (Tablo 12).

Tablo 8. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Etkileri: Köprübaşı İlçesi Örneği

YAZAR ADI	HASAN IŞIK YAZICI
AMAÇ	Yoksulluğun nedenlerini anlamak, çözüm süreçlerini analiz etmek, sosyal politika araçlarının rolünü incelemek ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının (SYDV) yoksullukla mücadeledeki etkinliğini değerlendirmek.

KAPSAM	Köprübaşı SYDV'den yardım alan 220 kişi üzerinde yardımların etkinliğini ölçmeye yönelik bir alan araştırması yapılmıştır.
YÖNTEM	Nicel veri toplama yöntemiyle anket uygulanmış; elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir.
ÖNERİ	Sosyal yardım ile istihdam arasındaki bağın güçlendirilmesi ve kurumsal yapının daha sağlam hale getirilmesi önerilmektedir.
SONUÇ	SYDV'nin yoksullukla mücadelede etkinliğinin arttığı; yardımların yararlı bulunduğu ancak yetersiz kaldığı görülmüştür. Yardım memnuniyetinin özellikle yaşlı, engelli, yalnız yaşayan ve dezavantajlı gruplarda yüksek olduğu saptanmıştır.

Yardım-İstihdam Bağlantısı Teması; Çalışma, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın (SYDV) "yoksullukla savaşında kaynakların verimli kullanılmasını" sağlamadaki rolünü ve istihdam politikalarıyla ilişkisini sorgulamayı amaçlamıştır. Dizin kısmında da "istihdam" ve "istihdam politikaları" yer almaktadır.

Yardımların İstihdam Etkisi; Ankete katılan vatandaşların eğitim durumları ile istihdam durumu arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık olmadığı belirlenmiştir, bu da yardımların istihdam üzerindeki etkisini dolaylı olarak araştırmıştır.

Emin Balta'nın 2019 tarihinde yayımlanan yüksek lisans tezi, sosyal yardımların bireylerin refah düzeylerini artırma gibi olumlu yönleri yanında, çalışma isteklerini azaltarak istihdama katılımlarını engelleme gibi olumsuz yönlerini de ele almıştır (Tablo 5).

Tablo 9. Sosyal Yardımların Sosyo-Ekonomik Etkileri: Şırnak İli Örneği

YAZAR ADI	EMİN BALTA
AMAÇ	Şırnak ili ve ilçelerinde sosyal yardımların ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerine etkisini ve demografik değişkenlere göre farklılıklarını incelemek; yardım öncesi ve sonrası durumlarını karşılaştırmak.
KAPSAM	Şırnak ilinde sosyal yardım alan ailelerin yardım öncesi ve sonrası karşılaştırılması
YÖNTEM	Şırnak'ta sosyal yardım alan 405 aile ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Yardım öncesi ve sonrası durum, yardım türleri ve istihdam bilgileri değerlendirilmiştir.
ÖNERİ	Sosyal yardımlar planlanırken bireylerin çalışma motivasyonunu artıracak uygulamalara ağırlık verilmesi önerilmektedir.
SONUÇ	Sosyal yardımlar eğitim, sağlık ve yaşam koşullarında iyileşme sağlayarak refahı artırmakta; ancak çalışma isteğini azaltarak istihdama katılımı olumsuz etkileyebilmektedir. Araştırma, yardımların genel olarak etkili olduğunu göstermektedir.

Yardım-İstihdam Bağlantısı Teması; Sosyal yardımların "insanların çalışma isteklerini azaltmasıyla birlikte istihdama katılımlarını engellemesi" gibi olumsuz yanları ele alınmıştır. Bu, yardım ve istihdam arasındaki potansiyel bağlantıyı gösterir.

Yardımların İstihdam Etkisi Teması; Sosyal yardımların "insanların çalışma isteklerini azaltmasıyla birlikte istihdama katılımlarını engellemesi" şeklinde olumsuz etkileri olduğu belirtilmiş ve analiz edilmiştir. Ayrıca olumlu etkileri de (eğitim, sağlık gibi faaliyetlerden yararlanabilme) değerlendirilmiştir.

Tembellik-Bağımlılık Teması; Yardımların "insanların çalışma isteklerini azaltmasıyla birlikte istihdama katılımlarını engellemesi" ifadesi, sosyal yardımların potansiyel olarak bireylerde tembellik veya bağımlılık yaratabileceği eleştirisini yansıtmaktadır.

Yılma Halis Dörtlemez'in 2019 tarihinde yabancı dilde yayımlanan yüksek lisans tez ile, Toplum Yararına Programları (TYP) "emek yoğun projeler yoluyla istihdamı artırmak ve sosyo-ekonomik zorlukları azaltmak" amacıyla uygulanan bir araç olarak incelemiştir. TYP'lerin yapısal işsizlikle mücadele ve yoksulluğu azaltma gibi iki ana amacını tartışmıştır (Tablo 11).

Tablo 10. Sosyal Yardım Aracı Olarak Türkiye'deki Toplum Yararına Programların Karşılaştırmalı Perspektif Üzerinden Analizi

YAZAR ADI	YILMA HALİS ÖZDEMİR
AMAÇ	Toplum Yararına Programların (TYP) yapısal işsizlikle mücadele ve yoksulluğu azaltma amaçlarını vurgulamak ve Türkiye'deki uygulamalarını etkinlik açısından incelemek.
KAPSAM	TYP'lerin iki temel amacı olan işsizlikle mücadele ve yoksulluğun azaltılması tartışılmıştır.
YÖNTEM	TYP'lerin tasarım ve uygulamaları, seçilmiş ülke örnekleri ve alan araştırması ile değerlendirilmiştir. Programların sorunları ve etkinlik artırıcı önlemleri analiz edilmiştir.
ÖNERİ	Türkiye'de TYP'lerin daha etkili hale gelmesi için çeşitli öneriler geliştirilmiştir.
SONUÇ	TYP'lerin emek yoğun projelerle istihdam yaratma ve sosyal-ekonomik sorunları hafifletmede önemli bir araç olduğu; ana hedeflerinin yapısal işsizlik ve yoksulluğun azaltılması olduğu vurgulanmıştır.

Yardım-İstihdam Bağlantısı Teması; Toplum Yararına Programların (TYP) "emek yoğun projeler yoluyla istihdamı artırmak ve sosyo-ekonomik zorlukları azaltmak amacıyla uygulanan birer araç" olduğunu incelemektedir. Bu programlar, doğrudan yardım ve istihdam arasında bir bağlantı kurar.

Yardımların İstihdam Etkisi ; Toplum Yararına Programlar'ın temel amaçlarından biri "yapısal işsizlikle mücadele" olarak belirtilmiştir. Bu, programın istihdam üzerindeki etkisini incelemeyi gerektirir.

Workfare Politikaları; Tezin ana konusu, "Turkish Public Workfare Programme" (Toplum Yararına Programlar) olarak tanımlanmıştır ve bu, doğrudan "Workfare" konseptinin incelenmesidir.

Âdem Demirci tarafından 2019 tarihinde yayımlanan yüksek lisans tezi, yoksullukla mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın (SYDV) rolünü ve uyguladıkları hizmetleri araştırmıştır (Tablo 7).

Tablo 11. Yoksullukla Mücadele Kapsamında Türkiye'deki Sosyal Yardım Uygulamaları: Ardahan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği

YAZAR ADI	ÂDEM DEMİRCİ
AMAÇ	Cumhuriyet döneminden günümüze yoksullukla mücadelede uygulanan politikaları; özellikle Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü ile Ardahan SYDV'nin yapısı, işleyişi ve hizmetlerini incelemek.
KAPSAM	Ardahan ili özelinde SYDV'nin kurumsal yapısını ve uygulamalarını ele alarak Türkiye genelindeki kurum yapısını analiz etmek.
YÖNTEM	Öncelikle yoksulluk olgusu genel hatlarıyla açıklanmış; ardından Türkiye genelinde SYGM ve özelde Ardahan SYDV'nin kurumsal katkısı, yapısı, işleyişi ve hizmetleri belge incelemesiyle değerlendirilmiştir.
ÖNERİ	Sosyal yardımların etkinliği için kurumsal yapının güçlendirilmesi önerilmektedir.
SONUÇ	Yoksulluğun en eski ve küresel bir sorun olduğu; Türkiye'de bu sorunla mücadelede kurumsal yapının SYDTF Kanunu sonrasında kurulan SYGM ve SYDV'lerle şekillendiği belirtilmiştir. Ardahan SYDV örneği üzerinden işleyiş ve hizmetler incelenmiştir.

Yardım-İstihdam Bağlantısı Teması; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın (SYDV) "gelir getirici ve istihdama yönelik projelerle aileleri yardıma bağımlı olmaktan kurtarıp onların refah seviyelerini yükselterek yoksullukla mücadelede aktif rol oynadığı" belirtilmiştir.

Tembellik-Bağımlılık Teması; SYDV'lerin "aileleri yardıma bağımlı olmaktan kurtarma" hedefi, bağımlılık sorununu ele aldığını göstermektedir.

Sedanur Demir'in 2019 tarihinde yayımlanan yüksek lisans tezi ile, sosyal yardımların bağımlılık oluşturduğu ve işsizliğe neden olduğu eleştirilerini incelemiş ve sosyal yardımlar ile istihdam arasındaki ilişkinin belirlenmesi yönünde ampirik analizler yapmıştır. Sonuçlar, işgücüne katılım oranından sosyal yardımlara doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu, ancak sosyal yardımlardan istihdama yönelik temel göstergelere doğru bir nedensellik olmadığını göstermiştir (Tablo 9).

Tablo 12. Sosyal Yardımların İstihdam ile İlişkisi: Türkiye Örneği

YAZAR ADI	SEDANUR DEMİR
AMAÇ	Türkiye’de sosyal yardımlar ile istihdam arasındaki ilişkiyi açıklamak ve bu ilişkiyi ampirik olarak analiz etmek.
KAPSAM	2005–2018 döneminde Türkiye genelinde yapılan sosyal yardımların istihdamla ilişkisi incelenmiştir.
YÖNTEM	Aylık veriler kullanılarak VAR analizi, varyans ayrıştırma, etki-tepki analizleri ve Granger ile Toda-Yamamoto nedensellik testleri uygulanmıştır.
ÖNERİ	Sosyal yardımların istihdama yönlendirilmesi amacıyla daha etkin politikaların geliştirilmesi ve sosyal yardım–istihdam bağıntısının güçlendirilmesi önerilmektedir.
SONUÇ	Sosyal yardımların istihdama doğrudan olumsuz etkisi bulunmamış; ancak işgücüne katılım oranı ile sosyal yardım ihtiyacı arasında tek yönlü nedensellik tespit edilmiştir. Sosyal yardımların bağımlılık riski taşıdığına yönelik eleştiriler vurgulanmıştır.

Yardım-İstihdam Bağlantısı Teması; Çalışma, Türkiye’de sosyal yardımlar ile istihdam bağlantısına yönelik yapılan uygulamaları anlatmış ve bu iki kavram arasındaki ilişkinin belirlenmesi yönünde ampirik analizler yapmıştır.

Yardımların İstihdam Etkisi Teması; "sosyal yardımların gerçekten işsizliğe neden olup olmadığını ve istihdam ile arasında ne yönde bir ilişkinin olduğu sorularını" yanıtlamayı amaçlamıştır. Ampirik sonuçlar, işgücüne katılım oranından sosyal yardımlara doğru tek yönlü bir nedensellik olduğunu, ancak sosyal yardımlardan istihdama doğru bir nedensellik olmadığını göstermiştir.

Tembellik-Bağımlılık Teması; "Sosyal yardımların, yardım alan muhtaç bireylerde bağımlılık hissi oluşturduğuna ve kişilerin iş aramaktan vazgeçip, yardımlarla geçinmeyi bir alışkanlık haline dönüştürdüğüne yönelik yapılan eleştiriler" bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Yasin Yıldız'ın 2020 tarihinde yayımlanan yüksek lisans tezi, ASDEP'in arz odaklı bir yaklaşımla vatandaşların ihtiyaçlarını yerinde tespit ederek rehberlik ve yönlendirme sağladığı belirtilmiştir. ASDEP personelinin iş yükü ve programın tanıtım eksikliği gibi sorunlar vurgulanmıştır (Tablo 6).

Tablo 13. Sosyal Politika Uygulaması Olarak Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) Değerlendirmesi: Bursa Örneği

YAZAR ADI	YASİN YILDIZ
AMAÇ	2016 yılında başlatılan Aile Sosyal Destek Programı'nın (ASDEP) sosyal politika uygulaması olarak işleyişini değerlendirmek.
KAPSAM	Bursa ilinde ASDEP personeli ile yürütülen çalışma; vatandaşların ihtiyaçlarının karşılanma düzeyini incelemektedir.

YÖNTEM	Nitel araştırma yöntemiyle, Bursa Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nde görevli ASDEP personeliyle yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve bulgular betimsel analizle yorumlanmıştır.
ÖNERİ	ASDEP'in etkinliği için uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi ve personel iş yükünün azaltılması önerilmektedir.
SONUÇ	ASDEP ile talep odaklı hizmetten arz odaklı hizmet anlayışına geçildiği; ulaşılmayan vatandaşlara yerinde rehberlik ve yönlendirme sağlandığı görülmüştür. Programın olumlu etkilerine rağmen, personelin aşırı iş yükü ve programın tanıtım eksikliği nedeniyle hedeflere tam olarak ulaşamadığı tespit edilmiştir.

Sistemsal Sorunlar Teması; ASDEP uygulamasının hedeflenen ve istenilen amacı tam anlamıyla gerçekleştiremediğini belirtmektedir. Bunun en büyük nedenlerinden biri olarak, ASDEP kapsamında görevli olan personellerin görevli olduğu kurumlarda yeterli sayıda meslek elemanının olmaması nedeniyle kurumun iş yükünü üstlenmiş olmaları tespit edilmiştir. Bu durum, programın etkinliğini doğrudan etkileyen personel istihdamı ve iş yükü yönetimi gibi sistemsal sorunlara işaret etmektedir. Ayrıca, programın tanıtımının yapılmamasına bağlı olarak personel can güvenliği riski ve vatandaşların kişisel bilgi paylaşımındaki isteksizlik de operasyonel ve sistemsal aksaklıklar olarak vurgulanmıştır.

Bu çalışmalar, sosyal yardımların Türkiye'deki yoksullukla mücadeledeki rolünü, örgütlenme sorunlarını, istihdamla ilişkisini ve farklı programların etkilerini çok yönlü olarak ele almaktadır. Her çalışma, Türkiye'deki sosyal yardım sisteminin karmaşık yapısını ve işleyişinin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Her tez kendi içinde bir derinlemesine inceleme sunarken, bir araya geldiklerinde sistemin genel sorunlarının (koordinasyon eksikliği, bağımlılık riski) ve potansiyel çözüm yollarının (merkezi yönetim, istihdam bağlantısı, arz odaklı hizmetler) daha net görülmesini sağlamaktadır.

7. Tartışma

Bu çalışmada, Türkiye'de sosyal yardım ile istihdam ilişkisini inceleyen lisansüstü tezlerin tematik analizi gerçekleştirilmiş; analiz sonucunda öne çıkan altı tema temelinde sosyal yardım politikalarının istihdama etkileri çok boyutlu biçimde değerlendirilmiştir. Çalışmanın bulguları, özellikle yardımın koşullu biçimde sunulmasının bireylerin çalışma eğilimi üzerindeki olumlu etkisine dikkat çekmektedir. Aksanyar'ın (2015) tezinde vurgulandığı üzere, istihdam yükümlülüğü içeren programlar bireyleri daha fazla işgücü piyasasına yönlendirme potansiyeli taşımaktadır. Ancak Yazıcı (2017) ve Balta (2019) gibi çalışmalar, şartsız ve sürekli yardımların bireylerde çalışma isteğini azaltarak yardım bağımlılığı riskini artırdığını ortaya koymaktadır. Bu bulgular, Standing'in (2002) "yeni paternalizm ötesi güvenlik" yaklaşımıyla da örtüşmektedir.

Yerel sosyal yardım yapılarının (örneğin ASDEP, SYDV) sosyal yardımları yönlendirme kapasitesi ise özellikle Yıldız (2020) ve Demirci (2019) tarafından vurgulanmış; ancak kurumsal kapasite eksikliklerinin bu potansiyeli sınırlandırdığı ifade edilmiştir. Bu durum, Kazepov'un (2010) çok düzeyli sosyal politika yönetimi kuramı ile ilişkilidir. Literatür, yerel aktörlerin politika uygulama gücünün merkezi koordinasyon ile bütünleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Leite & Buainain, 2013).

Workfare uygulamaları ise, Dörtlemmez'in (2019) çalışmasında belirtildiği gibi, kısa süreli ve düşük beceri gerektiren işlere odaklanmakta, bu da programların kalıcı istihdam üretme kapasitesini sınırlamaktadır. Özellikle enformel istihdamın yaygın olduğu bölgelerde bu programlar kayıt dışılığı dolaylı biçimde teşvik edebilmektedir. Bu bulgular, OECD'nin (2021) aktif işgücü piyasası politikalarına yönelik eleştirileriyle de paralellik göstermektedir.

Kurumsal koordinasyon eksikliği, Karabulut (2011) ve Öksüz'ün belirttiği gibi (2010) sıklıkla dile getirilmiş ve sosyal yardım-istihdam entegrasyonunun önünde yapısal bir engel olarak tanımlanmıştır. Veri paylaşımı, yönlendirme ve izleme sistemlerinin parçalı yapısı nedeniyle sosyal yardımın istihdama yönlendirici etkisi zayıflamaktadır. Bu, Barr'ın (2012) refah devleti tasarımı bağlamında vurguladığı "bütüncül sosyal politika" ihtiyacıyla uyumludur.

Demir (2019) tarafından gerçekleştirilen makro düzeyli analizlerde ise, sosyal yardımların istihdamı artırmada anlamlı bir nedensellik ilişkisi oluşturmadığı belirtilmiştir. Bu durum, Atkinson (1995) ve Deacon'un (1996) refah devletinin yeniden yapılandırılması tartışmaları çerçevesinde sosyal yardımların salt gelir aktarımı değil, istihdamı teşvik eden bir araca dönüştürülmesi gerektiğini gündeme getirmektedir.

Bu bağlamda, tartışma bulguları, sosyal yardım-istihdam ilişkisinin birey, kurum ve yapısal düzeylerde çok yönlü müdahaleler gerektirdiğini; tek boyutlu yardım modellerinin yetersiz kaldığını açıkça ortaya koymaktadır.

8. Sonuç

Bu çalışma, Türkiye’de sosyal yardım ile istihdam ilişkisini konu alan lisansüstü tezlerin sistematik olarak tematik analizine dayanmaktadır. Çalışma kapsamında 2010–2020 yılları arasında yayımlanan ve sosyal politika, sosyal hizmet, iktisat gibi farklı disiplinlerde yazılmış 11 yüksek lisans ve doktora tezi analiz edilmiştir. Braun ve Clarke’ın (2006) altı aşamalı tematik analiz yöntemi doğrultusunda yürütülen analiz sürecinde, sosyal yardım-istihdam ilişkisinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Analiz sonucunda, sosyal yardım politikalarının bireylerin istihdam davranışlarını etkilediği; ancak bu etkinin yardım türüne, uygulama modeline ve kurumsal kapasiteye bağlı olarak farklılaştığı ortaya konmuştur. Özellikle koşullu sosyal yardımların istihdam yönelimini artırabildiği, ancak şartsız ve uzun süreli yardımların bağımlılık riskini barındırdığı görülmüştür. Yerel düzeyde uygulanan programların (örneğin ASDEP) bireyleri destekleme potansiyeli taşıdığı, fakat kurumsal koordinasyon ve izleme mekanizmalarının yetersizliğinin etkinliği sınırladığı tespit edilmiştir.

Ayrıca workfare türü politikaların kısa vadeli çözümler sunduğu, ancak bu programların yapısal sorunları aşmakta yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Enformel istihdamın yaygın olduğu bölgelerde, geçici istihdam politikalarının kalıcı iş gücü katılımı yaratmadığı; bunun da bireyleri yeniden sosyal yardıma yönlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak, sosyal yardımın istihdam üzerindeki makro düzeydeki etkisinin istatistiksel olarak sınırlı olduğu; bu ilişkinin daha çok mikro düzeyde, bireysel motivasyon ve yönlendirme mekanizmaları yoluyla işlediği görülmüştür.

Bu bulgular, sosyal yardım politikalarının yalnızca yoksulluğu hafifletici değil, aynı zamanda istihdamı teşvik edici araçlarla desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının sürece aktif biçimde dahil edilmesi, birey odaklı yönlendirme, beceri geliştirme ve sosyal hizmet desteklerinin kurumsal entegrasyonu büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, gelecekte yapılacak araştırmalarda hem nicel hem nitel boyutları içeren karma yöntemli çalışmaların artırılması, sosyal yardım-istihdam ilişkisinin çok katmanlı yapısının daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Ethical Declaration / Etik Beyanı

It is declared that scientific and ethical principles were adhered to during the execution and writing of this study, and that all sources used have been appropriately cited. As this research is a qualitative study based on a literature review, no individual data was collected, and no ethics committee approval was required. / Bu çalışmanın yürütülmesi ve yazılması sırasında bilimsel ve etik ilkelere bağlı kalındığı ve kullanılan tüm kaynakların uygun şekilde alıntılanmış olduğu beyan edilir. Bu araştırma, literatür incelemesine dayalı nitel bir çalışma olduğundan dolayı herhangi bir bireysel veri toplamamış ve etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamıştır.

Declaration Regarding the Use of Artificial Intelligence / Yapay Zeka Kullanımı ile İlgili Beyan

The authors commit to adhering to ethical principles, transparency, and responsibility in the use of artificial intelligence tools, ensuring their academic responsibility. / Yazarlar, yapay zeka araçlarının kullanımında etik ilkelere, şeffaflığa ve sorumluluğa bağlı kalarak akademik sorumluluklarını yerine getireceklerini taahhüt ederler.

Declaration of Conflicting Interests / Çıkar Çatışması Beyanı

The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article. / Yazarlar, bu makalenin araştırması, yazarlığı ve/veya yayınlanması ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Funding / Fon Kullanımı

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article. / Yazarlar, bu makalenin araştırması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamışlardır.

Authors' Contributions / Yazarların Katkıları

Design of the Research / Araştırmanın Tasarımı: A. Sevgili (+), B. Kesgin (+)

Data Collection / Veri Toplama: A. Sevgili (+), B. Kesgin (+)

Data Analysis / Veri Analizi: A. Sevgili (+), B. Kesgin (+)

Article Writing / Makale Yazımı: A. Sevgili (+), B. Kesgin (+)

Article Submission and/or Revision / Makale Yükleme ve/veya Revizyonu: A. Sevgili (+), B. Kesgin (+)

Note: The + and - symbols indicate whether authors contributed or did not contribute, respectively. / + ve - sembolleri sırasıyla yazarların katkıda bulunduğunu veya katkıda bulunmadığını gösterir.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2017). Türkiye'nin Bütünleşik Sosyal Yardım Sistemi Raporu. Ankara: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
https://www.aile.gov.tr/SYGM/PDF/Turkiyenin_Butunlesik_Sosyal_Yardim_Sistemi.pdf
- Aksanyar, Y. (2015). *Sosyal yardımda yeni bir yaklaşım olarak şartlı sosyal yardım: Sosyal yardım-istihdam bağlantısının etkinleştirilmesi programı 2014 yılı Türkiye uygulaması üzerine bir araştırma* (Tez No.388904) [Doktora tezi, Dumlupınar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=WejuaBPjnHJ0RtQQjfxjba&no=HbvaFguX7bLEb3AlnDa5yw>
- Arpat, B. (2020). Bir aktif istihdam politikası olarak sosyal çalışma programı: Üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 327-340. <https://doi.org/10.33206/mjss.594673>
- Arslan, N. (2014). Sosyal Yardımlar ve İstihdam ilişkisinin incelenmesi: Sivas ilinde Bir Alan Araştırması. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 16-31.
- Atkinson, A. B. (1995). *Incomes and the Welfare State*. Cambridge University Press.
- Balta, E. (2019). *Sosyal yardımların sosyo-ekonomik etkileri: Şırnak ili örneği* (Tez No:608061) [Yüksek lisans tezi, Şırnak Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=WKXjtwLSzoWodK00GWUoyw&no=Pnmtm3E5smmy1mFxmQKxw>
- Barr, N. (2012). *Economics of the Welfare State* (5th ed.). Oxford University Press.
- Başer, D., & Kıriloğlu, M. (2020). Türkiye'deki Sosyal Yardım Sistemine Yönelik Sosyal Hizmet Uzmanlarının Deneyimleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(4), 1486-1513. <https://doi.org/10.33417/tsh.732889>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bilici, O. (2016). *Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonunun etkileri: Aybastı örneği* (Tez. No.438432) [Yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=17161afGAcjeCuxTI9DH3g&no=j89qh6eERgvTf60RclqvZQ>
- Coşkun, S., Güneş, S., & Ortakaya, F. (2011). Asgari Gelir Desteği ve Türkiye'de Uygulanabilirliği: Bir Model Denemesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 129-158.
- Dal, R., & Temiz, N. (2023). Türkiye'de Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Kurumlarının Etkinliği. *Çalışma ve Toplum*, 2(77), 1287-1322. <https://doi.org/10.54752/ct.1280837>
- Deacon, B. (1996). *Global Social Policy: International Organizations and the Future of Welfare*. SAGE.
- Demir, S. (2019). *Sosyal yardımların istihdam ile ilişkisi: Türkiye örneği* (Tez No.559609) [Yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ggAyFmmvkeXBzbpFljMkCQ&no=rN-Kn76OUGUI5-P1Ktivbw>
- Demirci, A. (2019). *Yoksullukla mücadele kapsamında Türkiye'deki sosyal yardım uygulamaları: Ardahan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı örneği* (Tez No.607468) [Yüksek lisans tezi, Ardahan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=jqnidBdGGWuWR3oppemHyw&no=ESHNyvZ0EqYo8M ONQB9jaw>

- Dörtlemez, Y. H. (2019). *The analysis of Turkish Public Workfare Programme as a social assistance tool from a comparative perspective* (Tez No.589449) [Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=j3vBhKarZEFnmEa90pPWdg&no=pbtCCNM0v374N5uZsnasyQ>
- Günaydın, D. (2023). Sosyal Yardım Sorunu Olarak Sosyal Yardım Bağımlılığı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (84), 15-26. <https://doi.org/10.26650/jspc.2023.84.1133844>
- Kalaycı, S., & Aytis, Z. (2019). Belediyelerin Yoksullukla Mücadeledeki Rolü: Malatya Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Turkish Studies-Social Sciences*. <http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39436>
- Kalaycı, D. S. (2025). Evsizlikle Mücadelede Yerel Yönetimler. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* (48), 201-216. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.1636459>
- Karabulut, A. (2011). *Türkiye'de sosyal yardım ve sosyal yardımların tek merkezden yürütülebilirliği* (Tez No.298295) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=aXBf6QsVBz1PfSRdYfD21g&no=sle491flOnmJxo8Kc5FdFA>
- Kazepov, Y. (2010). *Rescaling social policies: Towards multilevel governance in Europe*. Ashgate.
- Kesgin, B. (2014). *Kamu Sosyal Politikalarında Sosyal Yardım*. Açılım Kitap.
- Koçancı, M. (2021). Sosyal Yardımların Değişiminde Neo Liberal Etki: Gelir Getirici Proje Desteklerinin Sonlandırılması Örneği. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 21(1), 1-16. <https://doi.org/10.25294/auibfd.769471>
- Kutlu, D. (2016). Türkiye'de sosyal yardım ve istihdam ilişkisinin güncel boyutları: kurumsal ve sosyolojik bir çözümleme. *Mülkiye Dergisi*, 40(2), 101-142.
- Leite, J. P. de A., & Buainain, A. M. (2013). Organizational Coordination in Public Policy Implementation: Practical Dimensions and Conceptual Elements. *Central European Journal of Public Policy*. 7(2), 136-159.
- OECD. (2021). *Connecting People with Jobs: Re-thinking Active Labour Market Policies*. OECD Publishing.
- Öksüz, D. (2010). Sosyal yardımların koordinasyonu sorunu. (Tez No.279424) (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=Zk4roWF8eiCo9oa5DaVvsw&no=1_SZqHhXVH0QU0ZTxUrXTQ
- Seyyar, A. (2023). Almanya'da Zorunlu Çalıştırma Temelli Sosyal Destek Sisteminden Vatandaşlık Geliri Modeline Geçiş. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 12(32), 52-77. <https://doi.org/10.31199/hakisderg.1216561>
- Standing, G. (2002). *Beyond the New Paternalism: Basic Security as Equality*. Verso.
- Şaylan, G. (2000). Kamu yönetimi disiplininde bunalım ve yeni açılımlar üzerine düşünceler. *Todaie Amme İdaresi Dergisi*, 33(2), 1-22.
- Şimşek, A. (2014). Sadaka kültürü ve stratejik hayırseverlik çıkmazında sosyal hak mücadelesi. İçinde E. A. Kılıncım, K. Filiz, & Ş. A. Yeliz (Eds.), *Sosyal adalet için insan hakları: Sosyal haklar* (ss. 193-211), TODAİE.
- Topuz, S., & Özkan, Y. (2017). Sosyal yardım ve inceleme görevlilerinin sosyal yardım alanına ilişkin görüşleri ve kanıta dayalı uygulama ile ilişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(41), 169-189.
- Urhan, G. (2014). *Türkiye'de sosyal yardım rejiminin yerel düzeyde örgütlenmesi: Beykoz örneği* (Tez No.367882) [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=y3N5KTW06EJoicYVscPG1w&no=MFgxFUz0SnbNDFtPXK75JA>
- Ülgen, G., & Özalp, L. F. A. (2017). Refah rejimleri sınıflandırma çalışmaları: Cinsiyet boyutları. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 39(2), 637-656. <https://doi.org/10.14780/muibd.377131>
- Yazıcı, H. I. (2017). *Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının etkileri: Köprübaşı ilçesi örneği* (Tez No.451795) [Yüksek lisans tezi, Avrasya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=CC7ortkipH1prAv7qG9Rew&no=sfX-DpA6onsolgn4cXxKHA>

- Yeşilkaya, F., & Özaydın, M. M. (2020). Sosyal Yardım İstihdam İlişkisinin Belirlenmesi: Refah Rejimleri İçin Bir Panel Veri Analizi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 161-196. <https://doi.org/10.21560/spcd.v20i54504.543716>
- Yıldız, Y. (2020). *Sosyal politika uygulaması olarak Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) değerlendirmesi: Bursa örneği* (Tez No.619547) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=MQ1M6VgY35bYb_PGPYXKzg&no=fvCdhJ2BjSj-hG2l4BbjzA